مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

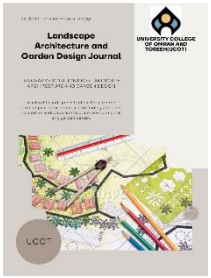

E-ISSN: 3115-9265

Retranslating Golvani Motifs in the Conceptual Design of Urban Elements and Furniture: An Exploratory Study of Architecture Students' Works

Afsaneh Nargesi khorramabad [1*]
Department of Architecture and Urban Planning, National University of Skills (NUS), Tehran, Iran
* nargesi.afsaneh@bertinamail.com

Date of submission: 2026/05/02 Revision: 2026/07/24 Acceptance: 2026/07/29

Abstract

Traditional clothing, textiles, and architecture all reflect the cultural identity and historical aesthetics of societies. In many civilizations, the motifs found in traditional clothing have directly influenced architectural ornamentation. The Golvani-a cultural symbol of Lorestan—features unique patterns and motifs that can be incorporated into urban design and architecture. The primary objective of this research is to explore strategies for integrating Lorestan's Golvani motifs into contemporary architecture and to analyze their impact on urban beautification. This study is applied in nature, employing a mixed-methods (qualitative-exploratory) approach based on participatory design; the study population consisted of 21 female architecture students (Associate degree level) at the Khorramabad National University of Skills. Based on themes relevant to urban planning, three motifs-Boteh-jegheh (paisley), Gol (flower), and Sarv (cypress)-were documented from the Golvani headscarf. Following a 30-minute briefing session, students were provided with a questionnaire containing both closed-ended and open-ended questions. The reliability coefficient for the questions was calculated at 0.79. The Boteh-jegheh motif appeared with a frequency of 33.33%, and 61.9% of the students responded based on the form's design. Furthermore, 47.6 percent of the students identified the transformation of two-dimensional garment patterns into three-dimensional architectural forms as the primary design challenge. This indicates that concept-based design skills have received insufficient attention in conventional architectural education. Ultimately, the students demonstrated that these patterns possess the potential to evolve into elements with a strong cultural identity, provided the designer moves beyond mere imitation to intelligently translate meaning and form within a new scale and context.

Keywords : Golvani motifs .Architecture and city image. Traditional motifs. Urban furniture. Urban Elements.

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

بازترجمه نقوش گلوَنی در طراحی مفهومی عناصر و مبلمان شهری؛ مطالعه اکتشافی آثار دانشجویان معماری

افسانه نرگسی خرم‌آبادی ❋[1]

۱- گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه ملی مهارت، تهران، ایران

❋ nargesi.afsaneh@bertinamail.com

تاریخ ارسال:۱۴۰۵/۰۲/۱۲ بازنگری:۱۴۰۵/۰۵/۰۲ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۵/۰۷

چکیده:

پوشاک و منسوجات سنتی و معماری هر دو بازتابی از هویت فرهنگی و زیبایی‌شناسی تاریخی جوامع هستند. در بسیاری از تمدن‌ها، نقوش پوشاک سنتی بر تزئینات معماری تأثیر مستقیم داشته‌اند. گلونی به‌عنوان یکی از نمادهای فرهنگی لرستان، دارای طرح‌ها و نقوش منحصربه‌فردی است که می‌تواند در طراحی شهری و معماری به‌کار گرفته شود. بررسی راهکارهای تلفیق نقوش گل‌ونی لرستان با معماری معاصر و تحلیل تأثیر آن بر زیباسازی شهری، هدف اصلی این پژوهش است. پژوهش از نوع کاربردی با روش ترکیبی (کیفی-اکتشافی) مبتنی بر طراحی مشارکتی انجام شده و جامعه آماری،۲۱ دانشجوی دختر معماری، مقطع کاردانی دانشگاه ملی مهارت خرم آباد بوده است. بر اساس نظر کارشناسان مرتبط با حوزه شهرسازی، سه نقش«بته‌جقه»، «گل» و «سرو» از روی روسری گل‌ونی مستندسازی شد. پس از یک جلسه توجیهی ۳۰ دقیقه‌ای، پرسشنامه‌ای شامل سؤالات بسته و باز در اختیار دانشجویان قرار گرفت .ضریب آزمون پایایی سوالات۰.۷۹ محاسبه شد. نقش «بته‌جقه» با ۳۳.۳۳ درصد بیشترین فراوانی را دارد. ۶۱.۹ درصد دانشجویان رویکرد مبتنی به فرم عمل کردند. همچنین، ۴۷.۶ درصد از دانشجویان تبدیل نقش دوبعدی لباس به حجم سه‌بعدی معماری را چالش اصلی طراحی عنوان کردند. این موضوع نشان می‌دهد که مهارت‌های طراحی یر اساس مفاهیم در آموزش مرسوم معماری کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در نهایت دانشجویان نشان دادند که این نقوش قابلیت تبدیل شدن به المان‌هایی با هویت فرهنگی قوی را دارند، مشروط به آنکه طراح از سطح تقلید صرف فراتر رفته و به ترجمه هوشمندانه معنا و فرم در مقیاس و بستری جدید بپردازد.

واژگان کلیدی: نقوش گلونی، معماری و سیمای شهر، نقوش سنتی، هویت فرهنگی، المان شهری.

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

۱. مقدمه

در آغازِ پیدایش جوامع بشری، پوشاک کارکردی کاملاً حفاظتی داشت؛ ابزاری برای مصونیت‌بخشی به بدن انسان در برابر سختی‌های طبیعت، عوامل اقلیمی و نوسانات آب‌وهوایی. اما با گذر زمان و گسترش تعاملات اجتماعی-فرهنگی، همراه با شکل‌گیری باورهای دینی و مذهبی در ذهنیت مردم، لباس از یک نیاز بیولوژیک صرف فراتر رفت و رنگ، جنس، برش و سبک دوخت آن، بار معنایی و فرهنگی یافتند. در این مرحله بود که نقش‌های اجتماعی، نمادین و هویتی پوشاک پررنگ‌تر شد و کارکرد فرهنگی آن جایگزین یا تکمیل‌کننده کارکرد حفاظتی اولیه گردید (بلوکباشی، ۲۰۰۴: ۱۷).یکی از ویژگی‌های اقوام در ایران،پوشاک آنان است. اجزای پوشاک زنان و مردان لرستان، هرکدام عناصر نشانه ای برای شناخت هویّتی آنان محسوب میشود. پوشاک زنان و مردان لُر، هر دو، بخشی از نظام فرهنگی است که مراحل تولید تا مرگ را در مدار ّزندگی، منزلت دینی و پیوندهای مردم با نیروی فراطبیعی مشخص می‌کند(کاکاوند،۲۰۱۵). پوشاک می‌تواند حاوی ارزشهای فرهنگی و معنایی باشد و مفاهیمی را نمایان سازد که از طریق نشانه و نمادها به مخاطب منتقل میشود. ازکاربردهای پوشاک علاوه بر پوشاندن و پوشش، به عنوان یکی از نشانه های هویت بخش فردی و اجتماعی جامعه نیز یاد می‌شود(نور احمدی و همکاران ،۱۴۰۰). هویت بخشی یکی از مهمترین کارکردهای هنرهای سنتی و اصیل در فرهنگ ایران است. (نوحه خوان بیگی و همکاران،۱۴۰۰). در گذز زمان هنر و فرهنگ اصیل و غنی ما در جریان تجدد و مدرنیته از هم متلاشی و ارزش های آن به سرعت محو و ناپدید شده است اما مساله ای که در این جا مهم است عدم انفصال آن از ریشه و هویت است که باعث سردرگمی و از بین رفتن خاصیت اصلی می گردد،در خیلی از موارد هم این تعامل و تقابل به نحو درستی انجام گرفته ، یعنی اینکه سنت به روز و متجدد گردیده بدون آنکه نفی و انفصال صورت گیرد(زمانی نژاد و ابراهیمی، ۱۴۰۲). امروزه یکی از چالشهایی که معماری و هنر با آن روبه رو شده است، عدم گفتمان بین رویکردهای سنتی و مدرن برای خلق هندسه و شکلهای جدید است(نوحه خوان بیگی و همکاران،۱۴۰۰).

در روزگار معاصر، شهرها به‌دنبال حفظ هویت فرهنگی خود در کنار توسعه مدرن هستند. یکی از روش‌های مؤثر در این زمینه، استفاده از عناصر سنتی در طراحی شهری است.این پژوهش با این فرضیه صورت گرفته است که،گلونی، به‌عنوان یک پوشش سنتی زنان لر، دارای نقوشی است که می‌توانند در نمای ساختمان‌ها، مبلمان شهری، و فضاهای عمومی به‌کار گرفته شوند. در چند سال اخیر علی‌رغم وجود برخی نقاط مثبت مدیریت شهری در استفاده از ظرفیتی که در رابطه با هویت شهری در شهر خرم‌آباد وجود داشته، کاستی‌های فراوانی نیز به چشم می‌خورد. به‌طوری‌که برخی میادین شهر خرم‌آباد مزین به المان‌های نه ایرانی- اسلامی، بلکه غربی شده‌اند و البته این‌گونه موارد، هنر و برنامه‌ریزی شهری را زیر سوال می‌برد. بررسی راهکارهای تلفیق نقوش گل‌ونی لرستان با معماری معاصر و تحلیل تأثیر آن بر زیباسازی شهری، هدف اصلی این پژوهش است. سوال اصلی که این پژوهش در پی یافتن پاسخ آن است در واقع، نحوه چگونگی بازترجمه نقوش گلوَنی در طر حهای مفهومی دانشجویان، می‌باشد.

۲.روش پژوهش

با توجه به اهداف تحقیق و مؤلفه‌های مورد بررسی نوع تحقیق کاربردی و روش مطالعه اکتشافی مبتنی بر طراحی توسط دانشجویان در استودیوی طراحی، انجام شده است و جامعه آماری ۲۱ دانشجوی معماری مقطع کاردانی انجام شده است. همچنین جهت تدوین طرح ها از نظر ۵ تن از کارشناسان حوزه شهرسازی و طراحی شهری استفاده گردید، بدین منظور سه نقش اصلی(بته‌جقه، گل و سرو) از روی

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

روسری گلونی مستندسازی شد. پس از یک جلسه توجیهی ۳۰ دقیقه‌ای، پرسشنامه‌ای شامل سوالات بسته (انتخاب نقش، نوع المان شهری، خودارزیابی قابلیت اجرا و خلاقیت) و سوالات باز (دلیل انتخاب نقش و توضیح طرح) در اختیار دانشجویان قرار گرفت. هر دانشجو موظف بود یک اسکیس دستی از المان شهری پیشنهادی خود ارائه دهد. داده‌های کمی با استفاده از آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین) و داده‌های کیفی با روش تحلیل محتوای عرفی در نرم‌افزار Excel تحلیل شد. از میان ۲۱ طرح، سه طرح برتر بر اساس خلاقیت و قابلیت اجرا انتخاب و مصاحبه تکمیلی با طراحان آنها انجام شد. محدودیت اصلی پژوهش، عدم تجربه حرفه‌ای دانشجویان و خودارزیابی اغراق‌آمیز بود.

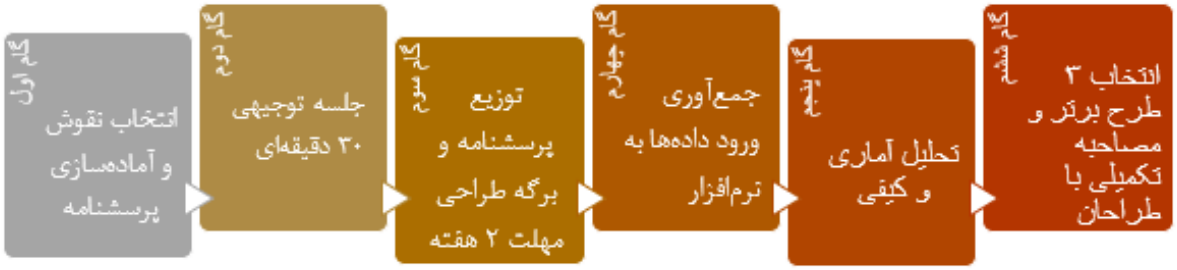

نمودار ۱- گام های اجرای پژوهش. منبع: نگارنده

جامعه آماری و نمونه‌پژوهشی

جامعه آماری این پژوهش را ۲۱ نفر از دانشجویان ترم سوم مقطع کاردانی رشته معماری (ورودی ۱۴۰۳) دانشکده ملی مهارت شهر خرم‌آباد تشکیل می‌دهند. این دانشجویان همگی در یک درس کارگاهی آموزشی مشترک با عنوان «تمرین معماری» حضور دارند و به‌دلیل ساختار یکپارچه کلاس، کل جامعه آماری به‌عنوان نمونه در نظر گرفته شده است؛ بدین‌ترتیب، روش نمونه‌گیری از نوع نمونه‌گیری در دسترس است که در پژوهش‌های آموزشی با حجم محدود و کلاس‌های درسی، رویکردی متداول و قابل‌قبول محسوب می‌شود.

معیارهای ورود به پژوهش

به‌منظور افزایش همگنی نمونه و اطمینان از برخورداری آزمودنی‌ها از حداقلِ دانش و صلاحیتِ موردنیاز برای مشارکت در فرایند طراحی، معیارهای ورود زیر توسط محقق تعیین گردید:

سابقه تحصیلی: دانشجو حداقل دو ترم تحصیلی را در رشته معماری سپری کرده باشد تا با مبانی پایه طراحی و مفاهیم فضایی آشنایی کافی داشته باشد.

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

آشنایی پیش‌نیاز: دانشجو آشنایی مقدماتی با نقوش سنتی ایرانی و به‌ویژه نقوش سنتی لرستان (گلونی) داشته باشد؛ این معیار از طریق محتوای دروس پیش‌نیاز یا خوداظهاری دانشجو در ابتدای پژوهش تأیید می‌شود.

تعهد زمانی: دانشجو متعهد به تحویل طرح ترسیمی خود در مهلت مقرر (۲ هفته) باشد تا از خروج نمونه‌های ناقص یا فاقد زمان‌بندی‌های استاندارد جلوگیری به عمل آید.

ابزارهای گردآوری داده‌ها

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش‌شناسی اکتشافی مبتنی بر طراحی انجام شده است که در آن، خودِ فرایند ترسیم و خلق اثر توسط دانشجویان، به‌عنوان محرک اصلی برای کشف لایه‌های پنهان دانش ضمنی آنان در نظر گرفته شده است. برای انجام این رویکرد، از دو ابزار مکمل استفاده گردید: نخست، برگه اسکیس که در اختیار ۲۱ دانشجو قرار داده شد تا ایده‌های خود را به‌جای بیان کلامی، به‌صورت ترسیم بصری ارائه دهند؛ این ابزار به‌عنوان یک «وضعیت‌سازِ اکتشافی» عمل می‌کند تا دانشجویان را به واگرایی وادار ساخته و راه‌حل‌های بدیع و غیرمنتظره را بروز دهد. دوم، پرسشنامه محقق‌ساخته که به‌صورت ترکیبی (شامل گویه‌های بسته با طیف لیکرت و سؤالات باز تشریحی) طراحی شد تا پس از اتمام اسکیس، بازتاب‌های ذهنی دانشجویان را پیرامون دلیل انتخاب‌های ترسیمی و چالش‌های حین کار ثبت نماید. همچنین، به‌منظور تعمیق یافته‌ها، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۳ نفر از دانشجویان که طرح‌های جزئی‌تر و زمینه‌مندتری با موضوع پژوهش داشتند، انجام گرفت تا روایت‌هایی از تجربه طراحی آنان نیز استخراج گردد؛

برای تأمین روایی ابزارها، از روش روایی محتوایی مبتنی بر نظر کارشناسان استفاده شد؛ بدین‌ترتیب که تکلیف ترسیمی (اسکیس) و تمامی گویه‌های پرسشنامه در اختیار ۵ نفر از متخصصان حوزه طراحی و شهرسازی قرار گرفت تا از حیث «هم‌پوشانی با هدف اکتشافی پژوهش»، «وضوح عبارات» و «ضرورت وجود هر گویه» مورد قضاوت قرار گیرند. در بخش کمّی، نسبت روایی محتوایی بر اساس جدول لاوشه محاسبه شد و گویه‌های فاقد امتیاز بحرانی حذف گردیدند، ضمن‌آنکه روایی صوری نیز با اجرای آزمایشی بر روی گروه ۵ نفره از دانشجویان مشابه جامعه هدف تأیید شد. در حوزه پایایی نیز اقدامات تکمیلی صورت پذیرفت: برای گویه‌های بسته پرسشنامه، ضریب آلفای کرونباخ معادل ۰.۷۹ به‌دست آمد که حاکی از همسانی درونی مطلوب است؛ و برای داده‌های کیفی (سؤالات باز و تحلیل اسکیس‌ها)، از روش توافق بین‌کدگذاران استفاده شد، به‌گونه‌ای که ۳۰٪ از پاسخ‌ها و ترسیم‌ها توسط یک پژوهشگر ناظر (خارج از تیم تحقیق) به‌طور مستقل کدگذاری مجدد گردید و درصد توافق به‌ترتیب ۸۷٪ و ۸۴٪ محاسبه شد که هر دو بالاتر از حد آستانه قابل‌قبول (۸۰٪) بوده و اعتمادپذیری فرایند تحلیل کیفی را تأیید می‌نماید. مجموع این تمهیدات، امکان «مثلث‌سازی» داده‌های کمّی و کیفی را فراهم ساخته و اعتبار علمی یافته‌های استخراج‌شده از روش اکتشافی مبتنی بر طراحی را تضمین می‌کند.

پرسشنامه ۴ صفحه‌ای شامل:

صفحه اول – اطلاعات دموگرافیک (سوال بسته):

- ترم تحصیلی(____)
- سن

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

- آشنایی قبلی با نقوش سنتی (زیاد / متوسط / کم / خیلی کم)

صفحه دوم – انتخاب نقش و توجیه (۲ سوال):

- کدام نقش را برای طراحی انتخاب می‌کنید؟ (بته‌جقه / گل / سرو / ترکیب دو نقش / ترکیب هر سه)

جدول۱- نقوش انتخاب شده از سربند

نام نقش	نقش
سرو	
بته جغه	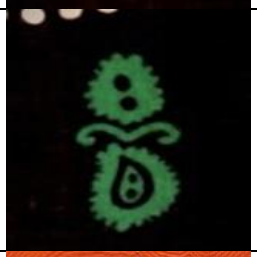
گل و حاشیه	

- چرا این نقش را انتخاب کردید و چالش انتخاب این نقش چه بود؟ (حداکثر ۳ خط)

صفحه سوم – توضیح طرح المان شهری (۳ سوال):

- المان شهری پیشنهادی شما چیست؟ (مثلاً: نیمکت، سایه‌بان، آب‌نما، دیوار و نمای ساختمان، چراغ، ایستگاه، پل، مبلمان شهری)
- طرح خود را در ۵ خط توضیح دهید.
- کدام ویژگی نقش (فرم، رنگ، تکرار، معنا، تقارن) بیشتر در طرح شما دیده می‌شود؟ (انتخاب از گزینه‌ها)

صفحه چهارم – خودارزیابی (۲ سوال):

- به نظر شما طرح شما چقدر قابل اجرا در فضای واقعی شهری است؟ (۱ = اصلاً قابل اجرا نیست، ۵ = کاملاً قابل اجراست)
- از ۱ تا ۱۰ به خلاقیت طرح خود نمره دهید.

ابزار دوم: برگه طراحی ساده (اسکیس)

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

هر دانشجو وظیفه داشت که یک اسکیس دستی در ابعادA ۴ از المان شهری خود ارائه دهد.

این اسکیس باید شامل:

- نمای اصلی المان
- یادداشت‌هایی درباره مصالح و رنگ

موارد قابل توجه که بر روند پژوهش موثر هستند.

عدم تجربه حرفه‌ای: دانشجویان ممکن است طرح‌هایی ارائه دهند که از نظر سازه یا اجرا غیرممکن است.

تأثیر هم‌کلاسی‌ها: ممکن است ایده‌ها تحت تأثیر گفتگوهای غیررسمی بین دانشجویان قرار گرفته باشد.

زمان محدود: ۲ هفته برای طراحی ممکن است برای دانشجویان (که همزمان چند تکلیف دیگر دارند) کافی نبوده باشد.

خودارزیابی اغراق‌آمیز: دانشجویان معمولاً به طرح خود نمره بالاتری از حد واقعی می‌دهند.

همچنین ممکن است جلسه توجیهی ۳۰دقیقه‌ای در فرآیند طراحی دانشجویان اثر منفی گذاشته باشد.

۳.مبانی نظری

عناصر اصلی پوشاک سنتی زنان ایران را می‌توان در سه گروه اصلی پاجامه‌ها، تن جامه‌ها، سرجامه‌ها برشمرد که عبارت‌اند از پوشاکی که برای پوشاندن صورت و مو یا کل اندام و بر روی لباس های دیگر استفاده می شود به عنوان شاکی سرجامه پوشاکی که به طور مشخص برای پوشاندن نیم تنه بالا استفاده می شود به عنوان تن جامه و پوشاکی که نیم تنه پایین را پوشش میدهد به عنوان پاجامه گرو ه بندی شده است(یاسینی، ۱۳۹۵:۱۷۱). برهمین اساس سربند گلونی، جزو پوشاک سرجامعه محسوب می‌گردد.

ریشه کلمه گلونی

گلونی نوعی سربند است که از واژه گنبدی با تبدیل حرف" ب" به "و" حذف حرف "د" صورت گرفته شده است و به نوعی پارچه ابریشمی رنگین اطلاق می‌شود. در گذشته نوعی پارچه ابریشمی هنری به اسم گل بدن که سطح روی آن متشکل از فقط دو رنگ (مثلا زعفرانی و سیاه) بوده از هندوستان به ایران وارد می‌شده است. واژه گلون در فارسی به صورت گلبنده و در زبان لکی و لری به صورت گلونی درآمد. به مرور زمان در بین لرها واژه گلونی نه فقط برای پارچه های زعفرانی بلکه برای تمام سربندهای رنگی (غیره سیاه) به کار رفت(محمدی سیف، ۱۳۹۵). گلونی پارچه‌ای که در طول تاریخ مردان و زنان لر از آن به عنوان پوشش سراستفاده کرده‌اند(لاهیجانی و جاودان سیرت، ۱۳۹۹). حدود ۸۰۰۰ سال پیش به عنوان یکی از قدیمی‌ترین اقوام در ایران، قوم لر(کاسیت‌ها) زندگی می‌کردند. امروزه با پیدا شدن نقش برجسته

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

بروی سنگ‌ها پوشش کامل یک زن لرستانی دورهٔ کاسیت نشان داده شده است. نقوش روی سنگ، پوشش زن لر دوران کاسیت را نشان داده اما چه زیباست که نقش حک شده سنگ گلونی زن لر را به همین شکل که امروزه زنان لر به سر می بندند به نمایش گذاشته که این خود سند تاریخی گلونی را نشان می‌دهد. بی شک گلونی یک از رکن های اصلی پوشش یک زن لر است. مردم لرستان درگذشته ارتباط زیادی با نقوش هندسی داشتند، لرها با شکل ستاره سر و کار زیادی داشتند چون نعمت و برکت را از آسمان می‌دیدند و این نقوش هندسی برای آنها پر از رمز و راز بود به همین خاطر در طرح های قالی، گلیم و گلونی از شکل اشکال هندسی استفاده می‌کردند. (آرین پو و بهرام نژاد، ۱۴۰۰).

تصویر۱ .گل وَنی، منبعhttps://mazhinnews.ir

لباس محلی به سه بخش، سرجامه پوشاکی که به طور مشخص برای پوشاندن نیم تنه بالا استفاده می‌شود به عنوان«تن جامه» و پوشاکی که نیم تنه پایین را پوشش می‌دهد به عنوان«پاجامه»، گروه بندی شده است(یاسینی،۱۳۹۵:۱۷۱).

جنس سربند گل‌ونی درگذشته ابریشم طبیعی بوده است. این در حالی است که امروزه این سربند در ایران از الیاف مصنوعی از جنس ویسکوز تهیه و در خارج از ایران به صورت وارداتی تأمین می‌شود. این محصول پس ازآن، در مرکز تولید سربند گل‌ونی، یعنی منطقه اسکو در آذربایجان شرقی، متناسب با فرهنگ مناطق مختلف ایران ، لرستان، ایلام، شیراز، ترکمن صحرا و... هم چون کرمانشاه رنگ آمیزی و نقش بندی(چاپ باتیک) می‌شود. در تولید سربند گل‌ونی، نوعی تکنیک به نام چاپ باتیک به کار می رود. چاپ باتیک یکی از انواع چاپ مقاوم است که ماده مقاوم آن را موم، سقز و پارافین تشکیل می‌دهد و می‌توان آن را نوعی هنر موم گذاری دانست که نقش‌های آن پس از

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

چندین مرحله موم گذاری و رنگرزی به وجود می‌آیند(هدایتی و همکاران، ۲:۱۳۹۰). این نوع چاپ هم اکنون در هند، بخشی از آفریقا، مالزی، اندونزی(جاوه) و برخی کشورهای دیگر و متناسب با روش و آداب مخصوص آن کشورها انجام می‌شود(کاویان،۱۵۶:۱۳۹۴).

نقوش تزیینی سربند

سربند برای زنان مسن به رنگ‌های تیره و برای زنان جوان به رنگ‌های روشن‌تر است و بستن سربند، ابهت خاصی به زنان می‌دهد. آنان زیر سربند یک کلاه عرق‌گیر بر سر می‌بندند و با مهره‌های رنگی که معمولاً به دست‌بند و پابند زن جفت می‌شود، سربند خود را با سکه و زیورآلات به شیوه‌ی سنتی خود تزئین می‌کنند. «سربند زنان کرد پرپشت است و از چندین دستمال کلاغی ریشه‌دار تشکیل می‌شود. گاه نیز بانوان کرد، به‌ویژه دختران و نوعروسان به جای سربند، از کلاهک یا عرقچین منجوق‌دوزی شده استفاده می‌کنند» (سعیدیان، ۲۰۰۹، ۴۵).

تصویر۲ . سربند گل ونی، منبع/https://www.bartarinha.ir

ب: فضای شهری

فضا در مفهوم موجود خویش به تنهایی هیچ ویژگی خاصی را مطرح نمی‌کند؛ ولی به محض آن‌که یک گروه انسانی فعالیتی را در مکانی مطرح کند، معنای نمادین فضا پدیدارمی‌شود. از این پس فضا بستری برای بیان فعالیت و رفتارهای انسانی می گردد؛ محلی برای تخیل و واقعیت است(حبیبی، ۱۳۸۷:۵).

فضاهای عمومی: فضاهای شهری که عموماً برای استفاده اقشار مردم آزاد و قابل استفاده، محدودیتی ندارند و عدم محدودیت در انتخاب مخاطب ندارند. مهم‌ترین و گسترده ترین فضاهایی است که قابل طراحی و پیشنهاد می‌باشند؛

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

فضاهای نیمه عمومی: فضاهایی شهری هستند که برای اقشار نسبتًا مشخص از طیف عام طراحی و پیشنهاد می‌شوند. مانند مدارس، دانشگاه‌ها، ادارات؛ فضاهای نیمه خصوصی: محدوده‌ای از فضاهایی هستند که برای قشری خاص انتخاب و طراحی می‌شوند؛

فضاهای‌خصوصی: محدوده‌ها و مکان‌هایی که برای قشری خاص و کاملا اختصاصی طراحی می‌شد. مانند مسکن (پاکزاد ،۱۳۸۴:۴۴). اهمیت منظر و سیمای شهری از این روست که کلیت شهر را به مثابه یک متن آشکار ساخته و امکان قرائت و خوانش این متن را از طریق کسب آسیب شناسی فراهم می‌آورد. هم چنین واجد عناصری است که می‌توان وضوح بصری و خوانایی آن را مورد بررسی قرار داد، زیرا داشتن تصویری روشن از محیط، نقش مهمی را در ایجاد احساس امنیت، افزایش تجربه و توانایی بیشتر جابه‌جایی در محیط دارد (خلیل آبادکلانتری و اباذرلو، ۱۳۸۸:۲۲).

هویت مکان شهری

امروزه، در سایه دگرگونی‌های شتابان جهان معاصر و هم‌زمان با رشد روزافزون جمعیت، توسعه بی‌رویه کالبدی شهرها و پیدایش سکونتگاه‌های نوین حومه‌ای، مسئله هویت‌بخشی به فضاهای شهری و دلبستگی عاطفی ساکنان به مکان، به یکی از مغفول‌ترین موضوعات در برنامه‌ریزی شهری بدل گشته است؛ تا جایی که در بسیاری از پروژه‌های توسعه شهری، این بعد کیفی و معنایی به‌کلی نادیده گرفته می‌شود. در این میان، جهانی‌سازی و شکل‌گیری پدیده دهکده جهانی، از جمله مهم‌ترین عواملی هستند که هویت مکانی را با چالش‌های بی‌سابقه‌ای مواجه ساخته‌اند. این فرایند با درهم‌شکستن تمامی مرزهای سنتیِ جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی، زیست‌جهانی سیال و بی‌نهایت گسترده را فراروی فرد گشوده است؛ وضعیتی که اگرچه از یک سو به انسان مدرن این امکان را می‌دهد که خود را به هر نقطه‌ای از جهان منسوب بداند، اما در عمل، این «تعلقِ همه‌جا» به «بی‌تعلقیِ مطلق» انجامیده و هویت منحصربه‌فردِ مکانیِ او را دچار فرسایش و زوال می‌سازد(ضرغامی و امنیان،۱۳۹۱). مقر شهر که همان نشست گاه شهر است، مکانی است که به مقتضای توپوگرافی محل به اشغال انسان ها درآمده و نطفه شهر آنجا تکوین یافته، ریشه دوانده و بالاخره توسعه پذیرفته است. هویت مکانی بخشی از زیرساخت هویت فردی انسان را تشکیل می‌دهد. حال اگر هویت شهری را جنبه خاص تری از هویت مکانی به شمار آوریم، می‌توان گفت که طبق نظریات بیان شده، عناصر و عوامل موثر در ایجاد هویت یک مکان، می‌توانند زمینه ساز ایجاد بخشی از هویت فردی افراد شوند(گودرزی و همکاران،۲۰۱۳).

هویت مبلمان فضای شهری

یکی از مهمترین عناصر معنایی درخصوص طراحی مبلمان شهری در شهرهای تاریخی، هویت می باشد و منظور از آن خصوصیاتی درطرح است که مخاطب را با مفهومی آشنا و خاطره برانگیز مواجه می‌کند. بهزادفر درکتاب هویت شهر اشاره می‌کند که مراد از هویت در دو بخش قابل پیگیری است: الف(ایجادخاطره وتداعی درشخص. ب(تشخص و استقلال شخص. ریشه هویت را باید در فرهنگ جستجو کرد. فرهنگ هم عامل تمایز و تفاوت و هم عامل اشتراک و انسجام بخش است. به عقیده بهزادفر، فرهنگ، غنی ترین و مهمترین منبع هویت است(بهزادفر ۱۳۹۰). المان شهری هویت‌دار علاوه بر کارکردهای فنی و زیباشناختی، دارای کارکرد معنایی مشخصی نیز هست که برای مخاطب پیام آشنا، دارای ارزش و شخصیت متمایز است. زیبایی یک مکان با هویت آن ارتباط تنگاتنگی دارد (امین زاده، ۱۲:۱۳۸۹).

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

مبلمان شهری

مبلمان شهری به‌مثابه یکی از زیرساخت‌های کالبدی-کارکردی فضاهای عمومی، نقشی محوری در بهبود شاخص‌های کیفی محیط و تسهیل فعالیت‌های روزمره شهروندان ایفا می‌کند. این عناصر از یکسو با سازمان‌دهی رفتاری کاربران و ایجاد فرصت‌های مکث، نشستن و تعامل، به افزایش کارایی فضایی و غنای تجربیِ عرصه‌های شهری (از جمله خیابان‌ها، بوستان‌ها و میدان‌ها) می‌انجامند؛ و از سوی دیگر، از طریق القای حس امنیت، تعلق‌مکانی و آسایش فیزیولوژیک، زمینه‌ساز ارتقای سطح رفاه ذهنی و عینی ساکنان شده و آنان را به حضوری پایدار و لذت‌بخش در محیط پیرامون ترغیب می‌سازند. به‌بیان نظری، مبلمان شهری را می‌توان «سرمایه‌ای اجتماعی-کالبدی» تلقی کرد که کیفیت برخورداری شهروندان از فضا را به‌طور مستقیم تحت تأثیر قرار داده و در تحقق اهداف توسعه پایدار شهری نقشی انکارناپذیر دارد(محمودیان و فرشاد نگین،۱۴۰۵).

کاربرد نقوش در مبلمان شهری

امروزه در شهرهای بزرگ و پیشرفته، از جمله در شهرهای اروپایی و امریکا کارشناسان بسیاری برروی این موضع کارکرده و به جزئیات سیما و نمای شهری اهمیت می دهند و گاهی همان قدر که طرح های جامع و تفصیلی شهری اهمیت دارند ، برای مبلمان و سیمای شهر نیز بهای ویژه ای پرداخت می کنند .مثلا حتی الامکان بسیاری از تابلوهای ایستاده ی راهنما یی و رانندگی را حذف و به جای آن از خطوط و علائم رنگی در سطح خیابان استفاده می کنند نخستین کمکی که این حرکت میکند ، جلوگیری از آشفتگی ، اغتشاش و ازدحام در دید بیننده و شلوغی محیط است .اهمیتی که این طراحان به نقش مردم و نیاز شهروندان میدهند ، آن قدر است که محور تصمیماتشان عمدتاً رفاه و راحتی و آسایش ایشان محسوب میشود ؛ به گونه ای که دید بصری و به وجود آوردن نمایی توام با تعادل لازم، راحتی و آرامش را برای ساکنان به ارمغان می آورد و مشاهده میشود .عناصر مبلمان شهری نه تنها مزاحمتی برای رفت و آمد مردم ندارد، بلکه درست جایی که مورد نیازشان هست نیز به کار گرفته شده است .شاید تا به حال مشاهده کرده باشید در بسیاری از مراکز عمده ی خرید ، محلی برای استراحت و یا نشستن افراد به ویژه سالمندان در نظر گرفته شده است و یاشاید گاهی دیده باشید در بسیاری از شهرهای پیشرفته برای خرید از چرخ های دستی در داخل غرفه ها استفاده می شود، بدون این که با هیچ مشکلی از بابت رفت و آمد مواجه شوند. بنابراین، نیاز شهروندان و سیمای شهر و به وجود آمدن هویت شهری حلقه های به هم چسبیده و جدانشدنی هستند که هر یک دیگری را پشتیبانی و تکمیل می کند و بی توجهی و بی دقتی به هر کدام آسیب جدی و خللی فاحش در به وجود آمدن سیمای نامناسب شهر خواهد بود (طبیبیان ،۱۳۷۳). نقوش سنتی به کار رفته درصنایع دستی و بافتنی سنتی از لحاظ بصری زیبا هستند و زیبایی شناختی خاصی دارند که به روشهای مختلفی می توان از آنها برای طراحی های مدرن بهره جست(دهقان و باقری فریسی، ۱۳۹۲). نقوش گلونی می‌توانند در طراحی نیمکت‌ها، ایستگاه‌های اتوبوس، چراغ‌های خیابانی و حتی کف‌پوش‌های پیاده‌روها به‌کار گرفته شوند. این روش نه‌تنها به زیباسازی محیط شهری کمک می‌کند، بلکه باعث ایجاد پیوند میان سنت و مدرنیته می‌شود.

منظر شهری

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

به طور کلی دلایل اصلی شکل‌گیری مفهوم منظر برای تعریف نوعی نگاه جامع به مسایل مکانی است (منصوری، ۱۳۸۸). به همین دلیل در طول چندین دهه گذشته واژه منظر دارای کاربرد گسترده‌ای در ادبیات متون مربوط به شهر بوده است، اما در عین حال کاربرد این واژه و تعریف دقیق آن به دلیل نوع نگاه‌های متفاوتی که در این مورد وجود دارد، نمی‌تواند آسان باشد. اما می‌توان بر اساس نوع کاربرد این واژه و همچنین نوع نگاه‌های مختلفی که به منظر وجود دارد، تعدادی از اصول مهم منظر را بر شمرد که در ادامه به آنها اشاره می‌شود :

۱ تحولات و تغییرات در پارادایم منظر از سمت و سوی جزئی نگری به سمت و سوی کل‌نگری است (نواح،۲۰۰۱).

۲ مناظر بیشتر از مجموع اجزای آنها یک سیستم گشتالت منحصر به فرد است، به همین خاطر برای درک منظر پرداختن به اجزای آن همچون بیولوژیک، اکولوژیک، اجتماعی، اقتصادی، روانشناسانه، زیباشناسانه و عملکردی به تنهایی کافی نیست، بلکه باید به ترکیب آنها در زمینه مورد نظر پرداخت منظر به عنوان مقوله‌ای "در زمانی" متشکل از فرایندهای پویا و در حال تحول است (نونش،۱۳۹۰).

پیشینه پژوهش

تاکنون در رابطه با پوشاک سنتی ایران، مطالب و مطالعات بسیاری به چاپ رسیده است که از این میان می توان به این موارد اشاره کرد :

علی بلوکباشی(۱۳۸۳) در کتاب مصور« پوشاک در ایران زمین» به صورت کلی پوشاک مردمان ایران زمین را به تصویر کشیده است. «تحلیل مردم شناختی پوشاک سنتی مردم ایلام» نوشته زینب شهبازی(۱۳۹۰) در آن به صورت کلی پوشاک زنان و مردان استان ایلام و تأثیر عوامل مختلف محیطی و اقتصادی را بر آن ها بررسی می کند،« نشانه شناسی در پوشاک زنان ترک و کرد در ایران» نوشته معصومه محمدی سیف(۱۳۹۵) که در آن گونه های مختلف پوشاک در لباس زنان این مناطق را بررسی و معرفی می کند. در بیشتر منابع ذکر شده پوشاک مناطق مختلف ایران به صورت کلی بررسی شده است. آنچه مشخص است کمبود پژوهش هایی است که به صورت تخصصی بخش های مختلفی از پوشاک را مورد بررسی و مطالعه قرار داده اند. بر این اساس، در لرستان با توجه به پیشینه غنی فرهنگ و هنر آن ، بدون شک نوع پوشش و عناصر زینتی آن شخص آگاه را ملزم به بررسی هویت و طراحی دوباره، و همچنین باز زنده سازی آن درجهت به کارگیری در راستای فرهنگ و هنر معاصر میکند. بر اساس مقالات و پژوهش‌های ارزشمندی که در سال‌های اخیر (۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰) درباره «گلونی» یا همان سربند زنان لر انجام شده، می‌توان تصویری جامع از جایگاه این میراث فرهنگی و پتانسیل‌های آن برای دنیای امروز ترسیم کرد.

ریشه‌ها و هویت: فراتر از یک پارچه پژوهش‌ها نشان می‌دهند که گلونی تنها یک تکه پارچه نیست، بلکه روایتی زنده از هویت فرهنگی، آیین‌ها و باورهای عمیق قوم لر است. محمدی و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه نشانه‌شناختی خود تأکید می‌کنند که شکل، رنگ و جنس این پوشاک مستقیماً تحت تأثیر اعتقادات ملی، آداب و رسوم، مذهب و حتی شرایط اقلیمی منطقه بوده است. این عوامل باعث شده‌اند که گلونی نمادی از «پوشیدگی»، «اصالت» و «زیبایی» باشد که جامعه لری بر فرد و اجتماع خود ارزش می‌بخشد. همچنین شریفی‌نیا و شاکرمی (۱۳۹۷) با تمرکز بر شهرستان دره‌شهر، به همسانی نقوش در مناطق لرستان و ایلام اشاره کرده و دلیل آن را جغرافیای طبیعی مشترک، شیوه معیشت مشابه و باورهای اجتماعی یکسان دانسته‌اند.

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

زبان بصری: داستان‌هایی در نقش‌ها یکی از جذاب‌ترین بخش‌های این پژوهش‌ها، تحلیل دقیق نقوش به کار رفته در گلونی است. شریفی‌نیا و همکاران توضیح می‌دهند که این نقوش ترکیبی هوشمندانه از المان‌های گیاهی، حیوانی، انتزاعی و حتی ابزارهای بافندگی هستند که ریشه در طبیعت و باورهای مردم دارند. اما کدام نقش‌ها بیشترین پتانسیل را برای استفاده مدرن دارند؟ تحقیقات مانگری (۱۳۹۹) به طور خاص روی «نقش بته‌جقه» و طرح‌های «قاب‌دار با گل‌های چهارپر و پنج‌پر» دست گذاشته‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که این نقوش نه تنها کهنه نشده‌اند، بلکه به دلیل زیبایی بصری بالا و انعطاف‌پذیری در اجرا، بیشترین قابلیت تطبیق را با سلیقه بانوان امروزی دارند. مانگری معتقد است که بته‌جقه یکی از مهم‌ترین نقوش باستانی است که توانسته در طول تاریخ زنده بماند و امروز نیز در افزایش بازارپسندی لباس‌ها نقش کلیدی دارد. در حوزه مبلمان و منظر شهری حمیدی و رشوند(۱۴۰۴) به بررسی نقش دیوار نگاره در منظر و مبلمان شهی پرداختند. آنان نتیجه گرفتند که، دیوارنگاره‌ها تنها با بازتاب زیست‌جهان محلی، انطباق محیطی و پاسخگویی به سلیقه مخاطبان می‌توانند نقش راهبردی در طراحی مبلمان و ارتقای منظر ایفا کنند.همچنین زلکی و همکاران(۱۴۰۰) با هدف بررسی تاثیر مبلمان بر منظر شهری در هر اهواز دریافتند که، مبلمان شهری بر سیما و منظر شهر در سطح معناداری ۰/۰۰۰ تاثیر دارد هم‌چنین، این امر در بین سایر متغیرهای مبلمان شهری (مکان یابی، طراحی، تجهیز، ساخت و...) در سطح معناداری ۰/۰۰۰ توانسته است بر سیما و منظر شهر تاثیرگذار باشد. بر این اساس می‌توان بیان داشت که آموزش، نظارت، مراقبت، تعمیرات و توجه به عوامل فرهنگی، طبیعی، زیست‌محیطی، اجرایی و عملکردی می‌تواند زمینه‌ساز ساختار نظام مند مبلمان شهری منطقه چهار اهواز شود. شعبانی پور و تراجی(۱۴۰۴) با هدف شناسایی نقش‌مایه‌های منسوجات ساسانی از منظر بصری و بررسی ظرفیت آن‌ها برای انطباق با فرم و عملکرد در مبلمان شهری و بهره‌برداری از نقش‌مایه‌ها در راستای اثربخشی فرآیندهای تقویت حس تعلق فرهنگی و بازنمایی هویت ملی در فضاهای شهری نتیجه گرفتند که، استفاده آگاهانه از نقش‌مایه‌های ساسانی و ایجاد هماهنگی با فرم و عملکرد حس تعلق فرهنگی، ارتقای زیبایی محیط و بازسازی حافظه تاریخی شهروندان را موجب می‌شود .نقش‌مایه‌های ساسانی به دلیل ادغام زیبایی‌شناسی بصری، غنای معنایی، قابلیت بالایی در طراحی معاصر دارند. به طور خلاصه، این مطالعات ثابت می‌کنند که گلونی یک اثر هنری ایستا نیست؛ بلکه منبعی غنی برای طراحان لباس است که می‌تواند با ترکیب اصالت سنتی و نیازهای مدرن، پلی میان نسل گذشته و آینده باشد. اگر به درستی از این نقش‌ها (به‌ویژه بته‌جقه و گل‌های چهارپر) در طراحی‌های اجتماعی استفاده شود، می‌توان هم به حفظ فرهنگ کمک کرد و هم محصولاتی خلق نمود که مورد پسند عامه مردم قرار گیرند. با توجه به همه مطالعات صورت گرفته در رابطه با شکاف موجود و نوآوری مقاله حاضر می توان گفت، موضوع بررسی مفهوم و کارکرد نقوش سنتی لرستان در آموزش معماری مغفول مانده و از سویی دیگر فقدان آشنایی دانشجویان با این نقوش در رویکردهای جاری طراحی کارگاه های دانشگاهی و کنونی شهرها، می‌تواند بر هویت شهر و مبلمان شهرری آسیب های متعددی وارد نموده که برخی از این آسیب ها در گذر زمان بیشتر جلوه خواهد نمود و بررسی این مهم می تواند نگاهی گسترده و ویژه را در دو جامعه دانشگاهی و طراحان شهری طرح نماید.

۴.یافته های تحقیق

این پژوهش با هدف طراحی مبلمان و المان‌های شهری مبتنی بر نقوش سنتی منسوجات لرستان (گل‌وَنی، بته‌جغه، سرو و گل) انجام شده است. ۲۱ دانشجو با انتخاب آزادانه نقش و المان، به خودارزیابی دو مؤلفه قابلیت اجرا و خلاقیت پرداختند. بیشترین نقش استفاده‌شده «بته‌جغه» (تنها یا ترکیب) با ۱۳ بار، سپس «سرو و گل» با ۶ بار و «گل» با ۲ بار است. المان‌های «دیوار و نمای ساختمان» (۵ مورد) و

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

«سایه‌بان و نما» (۵ مورد) بیشترین تکرار را دارند. میانگین خودارزیابی خلاقیت حدود ۶.۲ از ۱۰ و قابلیت اجرا حدود ۳.۲ از ۵ است. دانشجویان ۱۶ و ۱۸ بالاترین امتیاز را در هر دو شاخص دارند (اجرا ۵ و خلاقیت ۷-۸). ضعیف‌ترین عملکرد مربوط به دانشجوی شماره۶ (خلاقیت ۲) و دانشجویان شماره۱۰ و شماره۱۷ (اجرای ۲) است.

جدول۲- جمع‌آوری داده های پرسشنامه. منبع: نگارنده

کد دانشجو	نقش انتخاب شده	المان شهری	قابلیت اجرا (خودارزیابی)	خلاقیت (خودارزیابی)
۱	سرو	چراغ عمودی	۳	۷
۲	گل و بته جغه	سایه‌بان و نما	۴	۸
۳	بته جغه	ایستگاه	۳	۶
۴	سرو	دیوار و نمای ساختمان	۴	۷
۵	سرو	چراغ عمودی	۲	۵
۶	بته جغه	سایه‌بان ونما	۳	۲
۷	سرو و بته جغه	نیمکت	۲	۳
۸	سرو	دیوار و نمای ساختمان	۳	۶
۹	بته جغه	دیوار و نمای ساختمان	۴	۸
۱۰	سرو	چراغ عمودی	۲	۳
۱۱	گل	سایه‌بان ونما	۴	۷
۱۲	بته جغه	ایستگاه	۲	۵
۱۳	سرو و گل	دیوار و نمای ساختمان	۴	۸
۱۴	بته جغه و سرو	دیوار و نمای ساختمان	۲	۷
۱۵	بته جغه	سایه‌بان ونما	۴	۸
۱۶	هر سه نقش	نیمکت	۵	۷
۱۷	بته جغه و گل	ایستگاه	۲	۴
۱۸	گل	چراغ عمودی	۵	۸
۱۹	بته جغه	نیمکت	۳	۷
۲۰	بته جغه و سرو	نیمکت	۳	۷
۲۱	بته جغه	سایه‌بان و نما	۳	۷

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

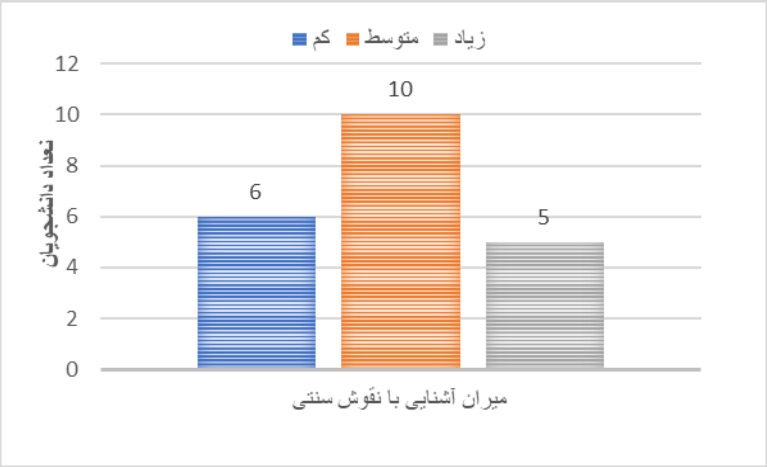

نمودار ۲- میزان آشنایی دانشجویان با نقوش سنتی. منبع: نگارنده

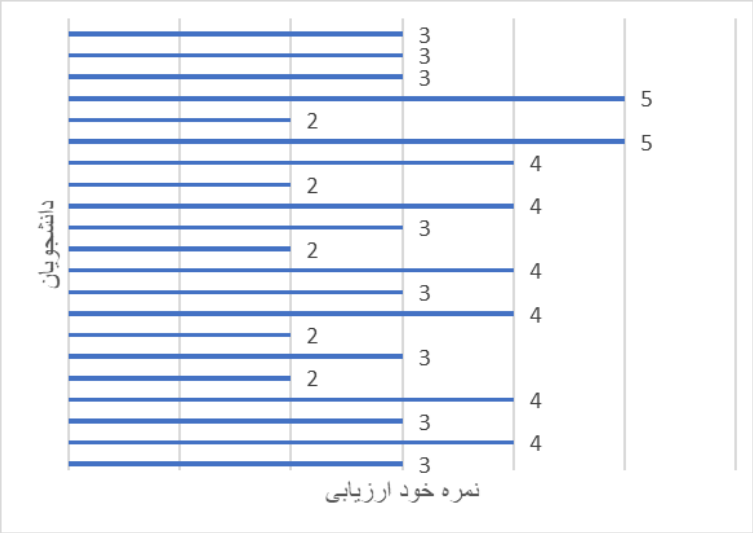

نمودار ۳- نمره خودارزیابی قابلیت اجرای طراح. منبع: نگارنده

۳۸ درصد از شرکت کنندگان معتقدند طرحشان قابلیت اجرا دارد.

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

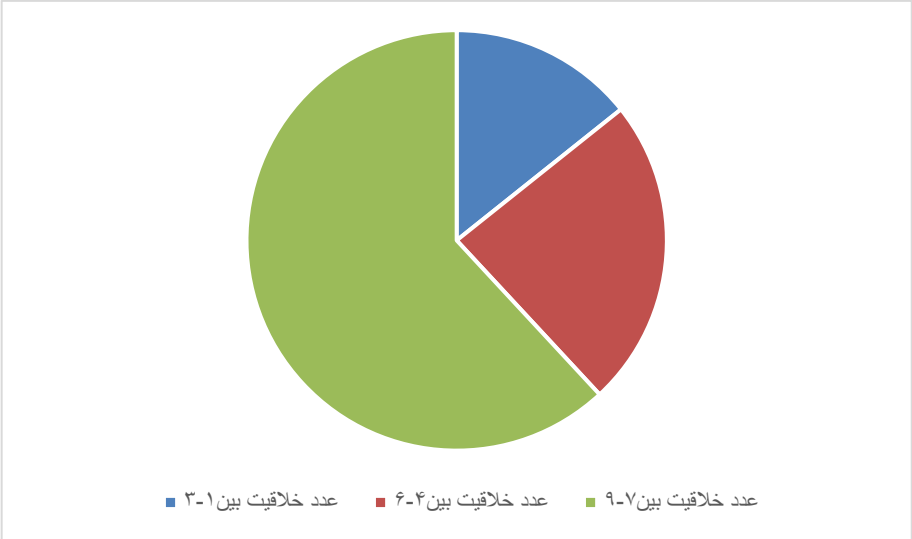

نمودار۴- نمره خودارزیابی خلاقیت

۱۲ نفر از دانشجویان به طرح و خلاقیت خود نمره ای بین ۴ تا ۶ داده اند.

جدول ۳- فراوانی تعداد و نوع نقوش سنتی به کار رفته. منبع: نگارند

طرح	درصد	تعداد	نقش
	۳۳/۳۳	۷	بته‌جقه
	۹/۵۱	۲	گل

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

	۲۳/۸۲	۵	سرو
	۲۸/۵۴	۶	ترکیب دو نقش
	۴/۸	۱	ترکیب هر سه یا بیشتر
	۱۰۰٪	**۲۱**	**مجموع**

بر اساس جدول۳، نقش غالب: «بته‌جقه» با ۳۳.۳۳٪ بیشترین فراوانی را دارد.نقش دوم: «ترکیب دو طرح» با ۲۸٪ در رتبه بعدی قرار دارد. نقش سوم: «سرو» با ۲۳.۸۲٪ را شامل می‌شوند که نشان‌دهنده علاقه کمتر به ترکیب چند نقش همزمان است. بیشتر طراح‌ها (حدود ۷۰.۵٪) به سمت نقوش تکی و سنتی گرایش دارند.

جدول ۴- فراوانی چالش‌ها در طراحی. منبع: نگارنده

چالش	تعداد	درصد
تبدیل طرح سه بعدی به دو بعدی	۱۰	۴۷.۶ درصد
انتخاب طرح و موضوع	۵	۲۳.۸ درصد
انتخاب المان و مصالح آن	۶	۲۸.۶ درصد
مجموع	**۲۱**	**۱۰۰ درصد**

بزرگترین چالش طراحان با ۴۳ درصد مربوط به تبدیل طرح دو بعدی به سه بعدی است که نشان‌دهنده مشکل در ساده‌سازی و انتزاع دانشجویان می‌باشد.

جدول ۵- فراوانی رویکرد طراح. منبع: نگارنده

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

رویکرد طراح	تعداد	درصد
رویکرد بر مبنای فرم	۱۳	۶۱.۹
رویکرد بر مبنای معنا	۸	۳۸.۱
مجموع	۲۱	۱۰۰ درصد

بر اساس جدول ۵، جامعه طراحان به سمت فرم تمایل دارد، اما معنا فاصله زیادی یا رویکرد فرم ندارد می توان بیان کرد که هر دو رویکرد باید در ارزیابی نهایی دیده می‌شوند.

داده‌ها نشان می‌دهد جامعه طراحان به سمت نقوش فرم-محور مانند بته‌جقه گرایش دارند، اما چالش اصلی آنها (تبدیل نقوش) است. در مقابل، گروه کوچک اما قابل توجه معنا-محور (۴۲٪) با چالش انتخاب موضوع مواجهند .

جدول ۶- نمونه ای از طرح های دانشجویان. منبع: نگارنده

موضوع	توضیحات	طرح
سرو	خط عمودی صریح و مغرور	
بته جغه	ایستادگی و مقاومت در دشواری ها	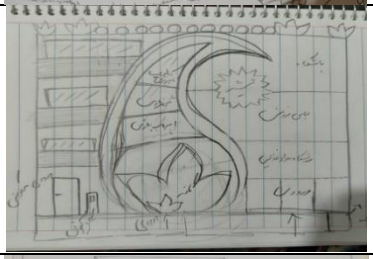
گل	زیبایی زودگذر	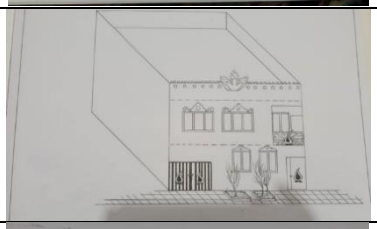
ترکیبی	کثرت نقوش جهت وحدت طرح	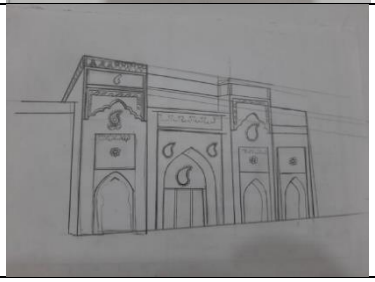

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

در ادامه به شیوه نمره دهی بین اعداد ۱۰-۱ توسط سه نفر از اساتید شاغل در دانشکده ملی مهارت خرم آباد سه طرح برتر انتخاب شدند و از آنان جهت نحوه و روند طراحی سوالاتی پرسیده شد. نمرات طرح های برتر به ترتیب شماره افراد ۱-۳ نمره(۲۷،۲۴،۲۲) نمره دهی شد.

جدول۷_سه طرح برگزیده دانشجویان

	نقش انتخاب‌شده	المان شهری	نکته کلیدی (ایده اصلی)	کاربرد احساسی/مفهومی	طرح
۱	سرو	چراغ عمودی	تبدیل خط عمودی سرو به ستون چراغ با نورپردازی رو به پایین برای ایجاد سایه سرو بر زمین	ایجاد حس امنیت، ایستادگی و آرامش؛ تداعی بیشه‌زار مقدس در شب	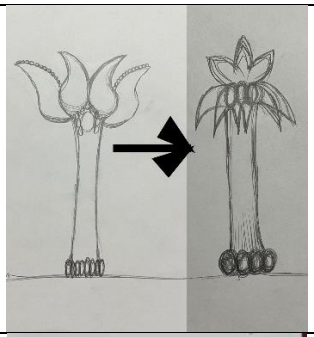
۲	گل	سایه‌بان تاشو فصلی	طراحی یک گل عظیم منفرد با قابلیت باز و بسته شدن متناسب با آب و هوا	نماد زیبایی زودگذر و موقتی بودن (تطابق با فصل بودن بازارچه)	
۳	هر سه نقش (بته‌جقه، سرو، گل)	دیوار (بزرگراه)	تلفیق سه نقش در بلوک‌های بتنی منحنی برای روایت داستان «زندگی در دل سختی»	کاهش آلودگی صوتی همراه با ایجاد حس آرامش و کشف تدریجی روایت بصری برای عابران پیاده	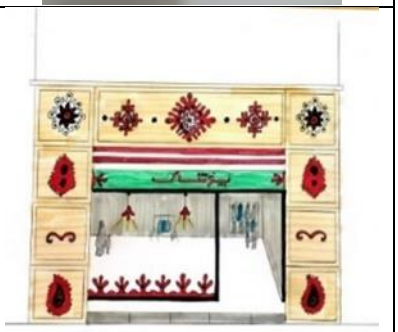

۵.بحث

این پژوهش با هدف طراحی مبلمان و المان‌های شهری مبتنی بر نقوش سنتی منسوجات لرستان (گل‌وَنی، بته‌جغه، سرو و گل) انجام شده است. ۲۱ دانشجو به خودارزیابی دو مؤلفه قابلیت اجرا و خلاقیت پرداختند. بر اساس یافته های این پژوهش میتوان مطالب زیر را بیان نمود.

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

۱-رابطه بین نقش غالب و رویکرد طراحی

نقش «بته‌جقه» با ۳۳.۳۳ درصد بیشترین فراوانی را دارد. این نقش به لحاظ بصری، انتزاعی و فرم-محور است. از سوی دیگر، رویکرد ۵۷.۸ درصد رویکرد غالب طراحان «بر مبنای فرم» محسوب می‌شود. این همسویی نشان می‌دهد که انتخاب نقش و رویکرد طراحی در یک جهت حرکت می‌کنند؛ یعنی طراحان به طور طبیعی به سمت نقوشی می‌روند که قابلیت‌های فرمی و ترکیبی بالایی دارند.

۲-چالش اصلی و ارتباط آن با فرم

بزرگترین چالش گزارش شده، «تبدیل طرح سه‌بعدی به دو بعدی» با ۴۷.۶ درصد است. با توجه به اینکه اکثر طراحان رویکرد فرم-محور دارند، این چشد منطقی به نظر می‌رسد. فرم‌های پیچیده (مانند بته‌جقه و سرو) هنگام ساده‌سازی و به تصویر کشیدن در سطح دوبعدی، نیازمند مهارت فنی بالایی هستند. بنابراین چالش اول، عمدتاً گریبانگیر طراحان فرم-محور است.

۳ .جایگاه رویکرد معنا

اگرچه رویکرد معنا با ۶۱ درصد در رتبه اول قرار دارد، اما هیچ نقشی با بار معنایی واضح (مانند نمادهای آیینی یا داستانی) در سه نقش اول دیده نمی‌شود. این شکاف نشان می‌دهد که طراحان معنا-محور احتمالاً از ترکیب نقوش یا حاشیه‌نگاری برای انتقال مفهوم استفاده کرده‌اند، نه صرفاً یک نقش خاص. همچنین چالش «انتخاب طرح و موضوع» با ۲۷.۵ درصد، بیشتر مربوط به همین گروه است.

۴ .تضادها و نکات قابل تأمل

تضاد اول: نقش (گل) با ۹/۵۱ درصد، ماهیت تزئینی و فرم-محور دارد، اما به لحاظ آماری به رویکرد معنا نزدیکتر است.

تضاد دوم: چالش «انتخاب المان و مصالح» با ۲۹.۵ درصد، در هر دو گروه فرم و معنا دیده می‌شود و یک چالش مشترک است.

باتوجه به نقوش طراحی شده و همچنین نظرات کارشناسان، جامعه دانشجویان طراح را به دو گروه اصلی تقسیم شد:

خوشه اول (فرم-محور): بزرگتر (۵۷.۸٪) – با نقش بته‌جقه و چالش تبدیل ابعاد.

خوشه دوم (معنا-محور): کوچکتر اما قابل توجه (۴۲.۲٪) – با چالش انتخاب موضوع

۶.نتیجه‌گیری

به کار گیری نقوش گلونی در سیمای شهری نه‌تنها به حفظ هویت فرهنگی کمک می‌کند، بلکه باعث زیباسازی محیط شهری و تقویت ارتباط میان سنت و مدرنیته می‌شود. اجرای این طرح‌ها نیازمند همکاری میان معماران، هنرمندان، و مدیران شهری است تا بتوانند راهکارهای عملی و پایدار ارائه دهند.پژوهش حاضر با هدف تبیین چگونگی تبدیل نقوش سنتی لباس محلی (با تأکید بر نقش‌های بته‌جقه، گل و سرو) به المان‌های معماری شهری توسط ۲۱ دانشجوی معماری انجام شد. یافته‌ها نشان داد که دانشجویان توانسته‌اند با درکی عمیق

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

از معنا و فرم این نقوش، آن‌ها را به المان‌های شهری قابل اجرایی چون نیمکت، چراغ‌های عمودی و سایه‌بان‌های تاشو ترجمه کنند. نقش بته جغه با ۳۳.۳۳ درصد بیشترین فراوانی انتخاب را داشت که عمدتاً به دلیل بار معنایی «پایداری در برابر دشواری‌ها و پیچیدگی» آن بود، در حالی که نقش سرو به خاطر ایستادگی و قابلیت تکرار مدولار و نقش گل بیشتر به دلیل زیبایی‌شناسی فرمی و نقش مورد توجه قرار گرفت. جالب‌توجه آنکه بیش از نیمی از دانشجویان (۶۱.۹درصد) در سطح ترجمه فرم عمل کردند، یعنی فرم نقش را برای تناسب با کاربری شهری تغییر دادند اما معنای اصلی آن را حفظ کردند.

با این حال، مهم‌ترین چالش فراروی دانشجویان، تبدیل نقش دو بعدی لباس به حجم سه بعدی معماری بود که ۴۷.۶ درصد از آن‌ها به صراحت به این دشواری اشاره کردند. این موضوع نشان می‌دهد که ترجمه بین‌رسانه‌ای (از پوشاک به معماری) نیازمند مهارت‌های طراحی خاصی است که شاید در آموزش مرسوم معماری کمتر مورد توجه قرار گرفته است. نتیجه نهایی آنکه نقوش سنتی لباس محلی، نه فقط به عنوان تزئین، بلکه به عنوان منبع الهام معنایی و فرمی می‌توانند در طراحی فضاهای شهری معاصر مورد استفاده قرار گیرند. دانشجویان نشان دادند که این نقوش قابلیت تبدیل شدن به المان‌هایی با هویت فرهنگی قوی را دارند، مشروط به آنکه طراح از سطح تقلید صرف فراتر رفته و به ترجمه هوشمندانه معنا و فرم در مقیاس و بستری جدید بپردازد. پژوهش حاضر راه را برای تحقیقات آینده در زمینه ساخت نمونه‌های واقعی و سنجش رضایت شهروندان از چنین المان‌هایی هموار می‌کند.

پیشنهادات

به پژوهشگران بعدی حوزه طراحی شهری و معماری پیشنهاد می‌شود که برای ادامه این پژوهش به راهکار های زیر بپردازند:

- ساخت نمونه اولیه :(Prototype) یکی از طرح‌ها (مثلاً نیمکت چهارسو یا سایه‌بان گل) در ابعاد واقعی ساخته و در یک فضای شهری آزمایش شود.
- سنجش رضایت شهروندان: طرح نهایی در معرض دید ۱۰۰ عابر پیاده قرار گیرد و نظر آن‌ها با پرسشنامه گرفته شود.
- توسعه به سایر نقوش: همین روش برای نقوش دیگری مثل «ماهی»، «گلابتون»، «ترنج» و «لچک» تکرار شود.
- مقایسه میان‌فرهنگی: یک نقش مشابه (مثل درخت زندگی) در لباس محلی ایرانی و یک فرهنگ دیگر (مثلاً هندی یا ترکی) انتخاب شود و ببینیم طراحان هر فرهنگ آن را چگونه به معماری ترجمه می‌کنند.

تشکر و قدردانی

اینجانب بر خود فرض می‌دانم که از زحمات و همکاری‌های صمیمانه معاونت آموزش، مدیر گروه، اساتید محترم و دانشجویان گرامی دانشکده ملی مهارت خرم‌آباد و همچنین تمامی عزیزانی که در انجام این پژوهش یاری‌رسان بنده بوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری نمایم.

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

منابع

اریان‌پور، ع.، و بهرام‌نژاد، م (۱۴۰۰). بررسی هویت فرهنگی قوم لر و قوم لک با تکیه بر پوشاک .پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.۱۴۰۰.

امین زاده، ب (۱۳۸۹). ارزیابی وهویت مکان، فصلنامه هویت شهر، دوره ۴، شماره ۷. زمستان،۳-۱۴.

بهزادفر، م،(۱۳۹۰). هویت شهر(نگاهی به هویت شهر تهران). چاپ سوم، تهران: موسسه نشر شهر، ۱۳۹۰

پاکزاد، ج .(۱۳۸۴). راهنمای طراحی فضاهای شهری در ایران .وزارت مسکن و شهرسازی، معاونت شهرسازی و معماری.

حبیبی، س. م .(۱۳۸۷). از شار تا شهر (چاپ دوم). انتشارات دانشگاه تهران.

حمیدی, ب و رشوند, ز . (۱۴۰۴). ارزیابی اثرگذاری نقاشی دیواری در فرایند طراحی مبلمان شهری و نقش آن در ارتقاء کیفیت منظر شهری؛ مطالعه موردی شهر رشت. دانش شهرسازی, ۹(۴), ۶۰-۷۸. doi: ۱۰.۲۲۱۲۴/upk.۲۰۲۶.۳۱۵۵۴.۲۰۶۱

خلیل‌آباد کلانتری، ا اباذرلو. ا . (۱۳۸۸). منظر شهری و خواندن از شهر .مجموعه مقالات اولین کنفرانس ملی منظر شهری، مؤسسه تحقیقات فرهنگ و هنر، مرکز تحقیقات جهاد سازندگی و مسکن.

دهقان، ن. (۱۳۹۲) .تحلیل بصری نقش گلیم‌های ایل بختیاری .پایان‌نامه کارشناسی، مجتمع آموزشی عالی غیرانتفاعی و غیردولتی نبی‌اکرم.

زلکی, ی, شمس, م, و. ملک حسینی, ع. (۱۴۰۰). ارزیابی تاثیرات عناصر مبلمان شهری بر سیما و منظر شهر (مطالعه موردی: منطقه چهار شهرداری – کلان شهر اهواز). فصلنامه علمی و پژوهشی پژوهش و برنامه ریزی شهری, ۱۲(۴۷), ۲۵-۳۸. doi: ۱۰.۳۰۴۹۵/jupm.۲۰۲۲.۴۰۸۳

زمانی‌نژاد، س.، و ابراهیمی، ح. (۱۴۰۲). اثرگذاری تلفیق معماری مدرن و سنتی ایرانی در طراحی معماری شهری .هشتمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در علوم و مهندسی و پنجمین کنگره بین‌المللی عمران، معماری و شهرسازی آسیا.

زکاوت، س.، رضایی، م.، و پیام، ح. (۱۳۹۹). ارتقاء سرزندگی در فضاهای شهری با تأکید بر رویکرد ساماندهی منظر شهری (مورد مطالعه: شهر یاسوج) .آمایش محیط، ۵۰.

شاکرمی, ط و شریفی نیا, ا . (۱۳۹۶). بررسی و تحلیلی بر پوشاک سنتی زنان شهرستان در ه شهر (مطالعه موردی: گُل وَنی) .نگارینه هنر اسلامی, *4*(14), 63-76. doi: 10.22077/nia.2018.1468.1106

شعبانی پور, ا و تراجی, م . (۱۴۰۴). بازنمایی هویت ملی در طراحی مبلمان شهری با الهام از نقش‌مایه‌های منسوجات ساسانی. دانش شهرسازی, ۹(۴), ۱۱۸-۱۳۷. doi: ۱۰.۲۲۱۲۴/upk.۲۰۲۶.۳۱۴۵۴.۲۰۵۶

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰

E-ISSN: 3115-9265

ضرغامی، ا.، و امینیان، م. (۱۳۹۱). هویت و منظر شهری (مطالعه موردی شهر پاکدشت) .مطالعات شهر ایرانی اسلامی، ۳(۹)، ۰-۰ . (https://sid.ir/paper/493814/fa

لاهیجانی، ر.، و جاودان‌سیرت، ا. (۱۳۹۹). سیر تحول گلونی لرستان .اولین کنفرانس ملی پوشاک، طراحی پارچه و لباس، شیراز.

کاکاوند، س .(۱۳۹۴). نشانه‌شناسی پوشاک زنان قوم کرد کرمانشاه .پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه هنر، پژوهش هنر.(۲۰۱۵).

کاویان، م .(۱۳۹۴). چاپ باتیک (چاپ دوم). هنر ایران.

مانگری، ق. (۱۳۹۹). بازآفرینی نقوش سربند زنان لر (گلونی) بر روی لباس اجتماعی بانوان امروز با رویکرد کسب‌وکار .نخستین کنفرانس بین‌المللی و دومین کنفرانس ملی مدیریت، اخلاق و کسب‌وکار، شیراز.

محمودیان، ع و نگین تاجی، ف. (۱۴۰۵)، تاثیر مبلمان شهری در راستای شاخصه های شهرسازی، دوازدهمین کنفرانس بین‌المللی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط زیست پایدار، همدان ،https://civilica.com/doc/۲۶۶۵۰۵۲

منصوری، س.ا .(۱۳۸۸). منظر شهری : روایت جامع شهر. مجلهٔ منظر، شمارهٔ ۳،ص ۴

نونش، خ. (۱۳۹۰). زمان، صورتگر منظر : بررسی مفهوم زمان در پیدایی منظر. ت : علیرضا شکوری‌مقدم و پدیده عادلوند، مجلهٔ منظر، شمارهٔ ۱۵ ، صص ۵۱ ۴۷.

نوراحمدی، س.، محمدی، و.، و محمدزاده، م. (۱۴۰۰). مطالعه نشانه‌شناسی پوشاک عشایر لرستان در تبیین هویت فرهنگی .نشریه هنرهای کاربردی، ۱(۱) ۲۴-۵.

هدایتی، ن.، بیدکی، س. م.، و خالصی، ن. (۱۳۹۰). طراحی و چاپ پارچه با تلفیق چاپ‌های سنتی و مدرن .سومین کنفرانس ملی پوشاک و نساجی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد.

Balukbashi, A. (2004). *Pooshak dar Iran-zamin* [Clothing in Iran] (P. Matin, Illus.). Amirkabir. (Original work published 1383/2004).

Habibi, S. H. (2008). *Az Shar ta Shahr* [From sign to city]. University of Tehran Press. (Original work published 1387/2008).
Goodarzi Soroush MM, Goodarzi Soroush Kh. Recognition of the concept of identity in urban space (Case study: Bu Ali Boulevard, Hamadan). J Stud Iran Islam City. 2013;(11):101-7.

Kavian, M. (2015). *Chap-e Batik* [Batik printing]. Honar-e Iran. (Original work published 1394/2015).

Mohammadi Seif, M. (2016). Nesheneshenasi dar pooshak-e zanan-e Tork va Kord-e Iran [Semiotics in the clothing of Turkish and Kurdish women of Iran]. *Jamee Shenasan*.

مجله معماری منظر و طراحی باغ
دوره۲، شماره۴،تابستان ۱۴۰۵
ص۶۷-۹۰
E-ISSN: 3115-9265

Norahmadi, S., Mohammadi, V., & Mohammadzadeh, M. (2021). Motalee-ye nesheneshenasi-ye pooshak-e agham-e Lorestan dar tabin-e hoviyat-e farhangi [Semiotic study of Lorestan tribal clothing in explaining cultural identity]. *Journal of Applied Arts, 1*(1), 5-24. (Original work published 1400/2021).

Nohavani Baygi, N., Mohammadi, V., & Nikoubian, M. (2021). Tarahi va chap-e parche ba talfigh-e chap-haye sonnati va modern [Design and printing of fabric combining traditional and modern printing]. In *Seyyomin Konferans-e Meli-ye Pooshak va Nasaji* [Third National Conference on Clothing and Textiles]. Islamic Azad University, Yazd Branch. (Original work published 1390/2011).

Naveh, Z (2001) Ten major premises for a holistic conception of multifunctional landscapes, Landscape and Urban Planning, 57(3-4):269:284.

Pakzad, J. (2005). *Rahnamay-e tarahi-ye fazahaye shahri dar Iran* [Guide to designing urban spaces in Iran]. Ministry of Housing and Urban Development. (Original work published 1384/2005).

Saeedian, A. (2009). *Dayere-tol-maref-e sarzamin va mardom-e Iran* [Encyclopedia of the land and people of Iran] (Vol. 3). Aram. (Original work published 1388/2009).

Shahbazi, Z. (2011). Tahlil-e mardomshenakhti-ye pooshak-e sonnati-ye mardom-e Ilam [Anthropological analysis of traditional clothing of Ilam people]. *Farhang-e Ilam*, (30 & 31), 128. (Original work published 1390/2011).

Tabbian, M. (1998). *Manzar-e shahri* [Urban landscape]. University of Tehran Press. (Original work published 1377/1998).

Yasini, S. R. (2016). Arzyabi-ye jamee-shenakhti zibayi-shenakhti-ye pooshak-e sonnati-ye zanan-e mantaghe-ye kaviri-ye Iran ba tamarkoz bar eghlim-e farhangi va tabiei [Sociological-aesthetic evaluation of traditional women's clothing in desert regions of Iran focusing on cultural and natural climate]. *Journal of Society, Literature and Art Studies, 8*(2), 163-189. (Original work published 1395/2016).

Copyright:© 2026 by the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.